

Oude Wezeveldseweg 18

Twello

Introductie

naam: Het Oude Wezeveld
adres: Oude Wezeveldseweg 18
plaats: 7391PA Twello
coördinaten: x 201.960, y 473.130
status: rijksmonument, nr 38094
onderzoek: bouwhistorische verkenning met waardestelling
functie: koetshuis/boerderij

Voor het voormalige koetshuis gelegen aan de Oude Wezeveldseweg 18 in Twello worden momenteel plannen ontwikkeld voor de verbouwing daarvan. Dit gebouw is in de 18e eeuw gebouwd als koetshuis van het landgoed Wezeveld en werd later voorzien van een aangebouwd stalgedeelte. In 1931 vond een redelijk ingrijpende modernisering van de boerderij plaats waarbij de huidige situatie in grote lijnen tot stand kwam. Na de Tweede Wereldoorlog werden op het erf meerdere moderne agrarische bedrijfsgebouwen neergezet.

In het kader van de duurzame instandhouding van het landgoed is het landbouwkundig gebruik van de boerderij beëindigd en vrijgekomen voor alternatieve gebruiksmogelijkheden. De boerderij is daarna samen met een bijgebouw en een deel van het erf in andere handen overgegaan.

Vanwege de beschermde status als rijksmonument is het uitgangspunt om bij de verbouwingsplannen de historische structuur en de daarin te onderscheiden tijdlagen waar mogelijk te behouden en te versterken.

Aan ARCX is gevraagd om een bouwhistorisch onderzoek uit te voeren dat inzicht moet geven in de bewaard gebleven historische structuur en de daarin te onderscheiden tijdlagen. Aan de hand van de resultaten van het onderzoek kan bepaald worden welke cultuurhistorische waarden bij de verandering in het geding zijn en hoeveel ruimte er is voor nieuwe ontwikkelingen.

plan van onderzoek

Het onderzoek heeft plaatsgevonden in samenwerking met Belfort Bureau voor Cultuurhistorie en Monumenten uit Doetinchem.

Het onderzoek was opgebouwd uit een aantal onderdelen. Allereerst werden de aanwezige gegevens in de literatuur en de verschillende archieven geïnventariseerd. Vanwege de beperkingen van het Covid-19 virus werd hiervoor de gemeente Voorst benaderd. In de verschillende digitale beeldbanken zijn vervolgens historische afbeeldingen, foto's en (kadastrale) kaarten verzameld.

Vervolgens is het gebouw op locatie onderzocht, waarbij op grond van zichtbare bouwsporen en in combinatie met de aangetroffen archiefgegevens, de belangrijkste veranderingen en verbouwingen gedocumenteerd zijn.

Het gebouw is bezocht op vrijdag 12 maart 2021. Het (niet destructieve) onderzoek werd uitgevoerd conform de *Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek* van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, SBN, VNG, Atelier Rijksbouwmeester en RGD dd april 2009.

digitale rapportage

Alle onderzoeksgegevens zijn chronologisch geordend en digitaal gepresenteerd in opeenvolgende vensters in een tijdlijn en voorzien van een waardering op www.tijdbeeld.com. De directe link naar de rapportage is: <http://www.tijdbeeld.com/project/oude-wezeveldseweg-18>

Hoewel via de website een PDF-versie van het rapport gegenereerd kan worden, is dit hoofdzakelijk bedoeld als archieffunctie. Tekst en afbeeldingen zijn optimaal te bekijken via bovenstaande link.

Afbeelding 1 van 3

Overzicht van de voorzijde van het onderzochte gebouw.

Afbeelding 2 van 3

Weergave van het Oude Wezenveld op de huidige topografische ondergrond (Kadaster).

ARCX

monumentenzorg en cultuurhistorie

Afbeelding 3 van 3

beschrijving

De boerderij is gelegen in de gemeente Voorst en is gesitueerd noord-westelijk van de dorpskern van het dorp Twello. Achter de boerderij staat een bouwvallige steltenberg die geen onderdeel uitmaakt van het rijksmonument. Het gebouwencomplex ligt op een gedeeltelijk omgracht erf dat toegankelijk is via een inrit vanaf de Oude Wezeveldseweg.

gebouw

Het gebouw heeft een T-vormige plattegrond onder een met riet gedekt wolfdak. Het achterhuis heeft de ruimtelijke opzet van een zogenaamd driebeukig hallehuis waarvan het dak ondersteund wordt door een vijftal ankerbalkgebinten die het dak dragen. Het voorhuis heeft dragende gevels en de kap wordt ondersteund door zes dekbalkgebinten.

Het voorhuis heeft een dak waarvan de nok haaks staat op die van het achterhuis en is in gebruik als woning. De woning is aan beide zijden breder dan het achterhuis.

Het achterhuis is ingericht als agrarische bedrijfsruimte. De brede middenbeuk wordt ingenomen door de deel met in de zijbeuken de voormalige stalruimte in de kubbingen onder de hilden.

De gevels zijn rondom uitgevoerd als schoon metselwerk.

Voor een verdere beschrijving van het gebouw wordt verwezen naar de opmeting van de bestaande situatie door Studio TMOJ dd 16-03-2021 die onder 'downloads' te raadplegen is.

steltenberg

Aan de achterzijde van de boerderij staat een vrijstaande steltenberg. Dit bijgebouw heeft een rechthoekige plattegrond en een met riet gedekt dak.

Afbeelding 1 van 7

Overzicht van de westzijde van het erf met links de steltenberg en rechts een gedeelte van de achtergevel van de boerderij.

Afbeelding 2 van 7

Voorgevel van het voormalige koetshuis.

Afbeelding 3 van 7

Overzicht van de achtergevel en de linker zijgevel van het gebouw.

Afbeelding 4 van 7

Overzicht van de voorgevel en de rechter zijgevel van het gebouw.

Afbeelding 5 van 7

Linker zijgevel van het voorhuis.

Afbeelding 6 van 7

Overzicht van de westzijde van het erf.

Afbeelding 7 van 7

Achtergevel en rechter zijgevel van het gebouw.

Tijdlijn

Historische context

Twello is ontstaan op de westelijke oeverwal van de IJssel. Ten noorden van het dorp ontstond in de achttiende en negentiende eeuw een uitgestrekt lint van landgoederen. Landgoed Het Wezenveld kent mogelijk een laat-middeleeuwse oorsprong en kwam in het begin van de achttiende eeuw in handen van de familie Van Hövell tot Westerflier. Boerderij Oude Wezeveld was voorheen het koetshuis van het in 1870 gesloopte landhuis. *Lees verder...*

Ontstaan van het landschap

Aan de oostzijde van de Veluwe werd het IJsseldal tijdens de Saale-ijstijd (zo'n 250.000 jaar geleden) door een grote gletsjer gevormd. Het IJsselbekken is na het afsmelten van de gletsjer voornamelijk opgevuld met rivierafzettingen. De IJssel had tot de bedijking in de Middeleeuwen een sterk meanderend verloop, waardoor het IJsseldal verschillende oude stroomgeulen en afgesneden armen kent. Direct langs de rivier liggen de zogenaamde stroomruggen of oeverwallen: langgerekte zones waar de IJssel voor de bedijking mengsels van zand en klei afzette.

Op deze hoger gelegen gronden ontstonden aan weerszijden van de rivier de vroegste nederzettingen. Vanaf het jaar 1000 v.Chr. komt al permanente bewoning voor in het gebied ten westen van de oeverwallen, waaronder Twello. Het dorp wordt omstreeks 1300 voor het eerst in schriftelijke bronnen vermeld. Twello is gelegen aan de belangrijke weg Deventer-Apeldoorn, waar met name in de achttiende en negentiende eeuw door vermogende families uit nabijgelegen steden als Deventer en Zutphen diverse buitenplaatsen werden aangelegd. Aan de noordzijde ontstond op deze wijze een lint van landgoederen, waaronder Bruggenbosch, Parckelaer, Het Hunderen, Hartelaar en Het Wezenveld.^[1]

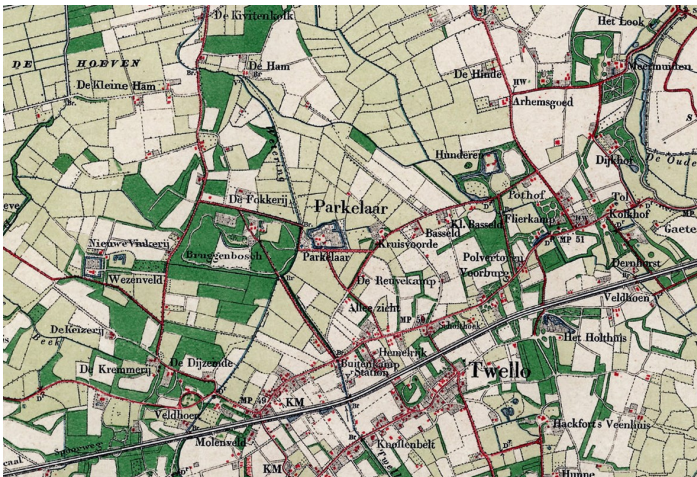
Footnotes

1. [^] Broekhoven, S., C. Kolman, B. Olde Meierink, R. Stenvert en M. Tenten, *Monumenten in Nederland. Gelderland, Zwolle 2000, p. 302.*

Afbeelding 1 van 2

Detail van de kaart van Christiaan sGrooten van de Veluwe uit 1573 (https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Maps_by_Christian_Sgrothen).

Afbeelding 2 van 2

Topografische kaart uit omstreeks 1900 van het gebied ten noorden van Twello. Hier liggen onder andere de buitenplaatsen Het Wezeveld, Bruggenbosch en Parkelaar (www.topotijdreis.nl).

Het Wezeveld

De boerderij het Oude Wezeveld was voorheen het koetshuis met koetsierswoning van landgoed Het Wezeveld. De veldnaam 'Wesevelt' komt reeds voor in veertiende-eeuwse bronnen en werd vanaf het eind van de vijftiende eeuw ook als boerderij- en huisnaam gebruikt. In 1356 wordt in de archieven een Johan van Wesevelde van de hofstede Klein Wesevelde vermeld.^[1] Vermoedelijk was er dus al sprake van een adellijk huis op deze locatie. In de zestiende eeuw behoorde het goed toe aan de familie Van Cuyne, later aan het geslacht Van Eenschote. Huis Wezeveld komt in 1705 in handen van Otto Ernst van Hövell tot Westerflier (1665-1727), die getrouwd was met Henriëtte Aleida Doys (1672-1746). Otto van Hövell tot Westerflier en Wezeveld was een telg uit een oud riddermatig geslacht. Deze adellijke familie kwam oorspronkelijk uit het Duitse Vreden, maar vestigden zich in de veertiende eeuw in 'Nederland'. Westerflier was het stamslot van de familie, een havezate ten zuidwesten van Diepenheim.

Het is onbekend hoe Huis Wezeveld er voor de achttiende eeuw heeft uitgezien. Vermoedelijk vond omstreeks 1726 een ingrijpende verbouwing (of nieuwbouw) van Huis Wezeveld plaats. De ontstane verschijningsvorm is schetsmatig weergegeven op een tekening naar een oude afbeelding van omstreeks 1850. Op het kadastrale minuutplan van 1832 is op een omgracht terrein een gebouw van bescheiden omvang op een rechthoekige plattegrond weergegeven. Aan de zuidwestzijde bevond zich een kleine aanbouw, mogelijk een (trap)toren.^[2] De familie van Hövell verbleef alleen gedurende de zomermaanden op Het Wezeveld, de rest van het jaar woonden zij in Deventer.^[3]

In 1804 werd de buitenplaats te huur aangeboden: *'Te huur, om met Mei 1805 te kunnen aanvaarden: De vermaakelyke buitenplaats Wezeveld (...) bestaande in een logeabele heeren-behuizing, voorzien van boven- en beneden-kamers en verdere commoditeiten, koetshuis en stalling; voorts hof, bouw- en weilanden, allées en gragten (...).'*^[4]

koetshuis en boerderij Het Oude Wezeveld

Boerderij het Oude Wezeveld wordt in bovenstaande beschrijving uit 1804 genoemd als 'koetshuis en stalling' van Huis Wezeveld. Het voormalige koetshuis is tevens weergegeven op de kadastrale minuutkaart van 1832, binnen de omgrachting en ten zuidwesten van hoofdgebouw. De in 1832 getekende T-vormige bebouwingscontour komt vrijwel geheel overeen met die van het huidige pand. Eigenaar destijds was Arnoldus Johannes Hövell. Er was dus in het begin van de negentiende eeuw reeds sprake van een dwars koetshuisgedeelte met daarachter een bedrijfsgedeelte of stalling. Na de sloop van Huis Wezeveld in 1870 behield het voormalige koetshuis aanvankelijk mogelijk (deels) haar functie. Op enig moment zal het pand hoofdzakelijk als boerderij dienst hebben gedaan. Vanaf 1922 tot in de jaren '80 van de vorige eeuw was de familie Kuttscruter werkzaam op de boerderij. In 1931 vond er een ingrijpende verbouwing van de boerderij plaats die toen in bezit was van Eduard Otto Joseph Maria baron van Hövell van Wezeveld en Westerflier.

gevelsteen en sloop hoofdgebouw

Boven de voormalige doorgang van het koetshuis is een Bentheimer zandstenen gevelsteen ingemetseld met het jaartal 1726 en de familiewapens van de familie Van Hövell van Wezeveld tot Westerflier en de familie Doys. Naar verluid is de gevelsteen afkomstig uit het in 1870 afgebroken Huis Wezeveld. Het jaartal op de gevelsteen verwijst waarschijnlijk naar het jaar van de voltooiing van de verbouwing of nieuwbouw van het hoofdgebouw in de achttiende eeuw.

Vanaf 1856 stond Huis het Wezeveld leeg en werd het alleen nog als jachthuis gebruikt. Na het huwelijk van Clemens baron van Hövell van Wezeveld en Westerflier met Elisabeth de Kuijper in 1870 werd het landhuis gesloopt. Het echtpaar betrok het nieuw gebouwde landhuis Het Wezeveld aan de Rijksstraatweg nabij de het dorp Twello. Sindsdien wordt het voormalige koetshuis/boerderij het 'Oude Wezeveld' genoemd.

Als Clemens baron van Hövell van Wezeveld en Westerflier in 1927 komt te overlijden wordt het landgoed verdeeld onder zijn kinderen. Zijn enige zoon, Eduard Otto Joseph Maria van Hövell tot

Westerflier (1877-1935), erfde de huisplaats van het voormalige landhuis waarop ook het koetshuis stond. Eduard was opgegroeid op het landgoed Wezeveld en bezocht het Stedelijk gymnasium in Maastricht, waar hij bij zijn grootouders van moederszijde in de kost was. Daarna studeerde hij rechten in Utrecht en vestigde zich aldaar als advocaat en procureur. In 1908 werd hij als burgemeester van Culemborg benoemd, in 1915 als burgemeester van Breda en vanaf 1918 was hij Gouverneur van de provincie Limburg. Hij overleed aan een hartaanval in 1935.^[5]

Footnotes

1. [^] [E. Stol](#), 'Gevelstenen, muurankers en uithangtekens (2) Het Oude Wezeveld', in: *Kroniek Oudheidkundige Kring Voorst* 37 (2014), nr. 2, p. 18-19.
2. [^] [P.A.M.M. van Kempen](#), RAAP-notitie 672, *Huis Het Oude Wezeveld te Twello, Gemeente Voorst, Een inventariserend archeologisch onderzoek, Amsterdam 2004*.
3. [^] [A. van Daatselaar](#), *Ontwikkelings- en beheerplan Landgoed Het Wezeveld Twello, Oosterbeek 2016*.
4. [^] *Oprechte Haarlemse courant*, 29-11-1804.
5. [^] www.recources.huygens.knaw.nl

Afbeelding 1 van 4

Beeltenis aan de gevel van het provinciehuis van Limburg van Eduard Otto Joseph Marie baron van Hövell tot Westerflier (1877-1935), Gouverneur van Limburg 1918-1935 door Charles de Vos uit 1935.

Afbeelding 2 van 4

Ongedateerde foto van de voorgevel van Huis Wezeveld vanuit het oosten, met links daarvan het koetshuis. De foto is waarschijnlijk kort voor 1870 genomen, enkele ruiten van het hoofdgebouw zijn gesneuveld. Boven de entree van het hoofdgebouw bevond zich zeer waarschijnlijk de gevelsteen die later in de voorgevel van het koetshuis is herplaatst ((<https://www.zoekplaatjes.nl/>)).

Afbeelding 3 van 4

Detail van het kadastraal minuutplan van 1832 van het omgrachte terrein van landgoed 'Het Wezeveld', met daarop Huis Wezeveld, het voormalige koetshuis en een klein bijgebouw (RCE beeldbank).

Afbeelding 4 van 4

Na de sloop van Huis Wezeveld omstreeks 1870 werd een gevelsteen met daarop het jaartal 1726 en de wapens van de families Van Hövel en Doys herplaatst in de voorgevel van het koetshuis. Foto uit 1967 (RCE beeldbank).

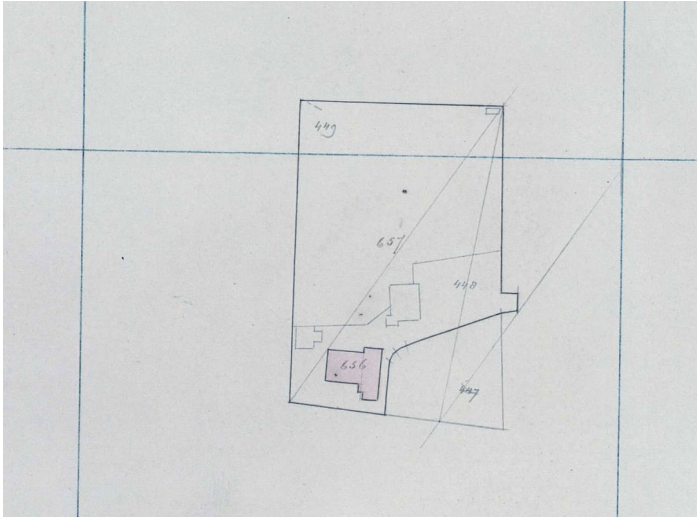
erf en bijgebouwen

Het rechthoekige, omgrachte terrein met daarop Huis Wezeveld, het koetshuis en een klein bijgebouw was aan de oostzijde toegankelijk via een rechte laan vanaf de 'weg van Terwolde naar Twello' (de huidige Quabbenburgerweg). Het terrein zelf was in 1832 ingedeeld met een grote tuin aan de noordzijde (449) van Huis Wezeveld, het erf rond koetshuis (448), bijgebouw en hoofdgebouw en een 'terrein van vermaak' in de zuidoosthoek (447). Hiermee werden lusthoven en siertuinen op buitenplaatsen aangeduid, locaties voor bezinning en om te verpozen. De voormalige gracht staat in 1832 als 'vijver' te boek.

Blijkens een kadastrale hulpkaart uit 1916 is kort daarvoor ten westen van de boerderij, ter plaatse van een in 1870 gesloopt bijgebouw, een nieuwe steltenberg gebouwd. In 1953 werden aan de westzijde van dit bijgebouw varkenshokken geplaatst. In 1967 verrezen ten noorden van de schuur een nieuwe fokstal voor varkens en jongvee en een open houten veldschuur. In 1972 volgde de nieuwbouw van een ligboxenstal ten noorden van de boerderij, uitgebreid in 1976. In 1987 vond de aanleg van een betonnen mestopslag plaats.^[1]

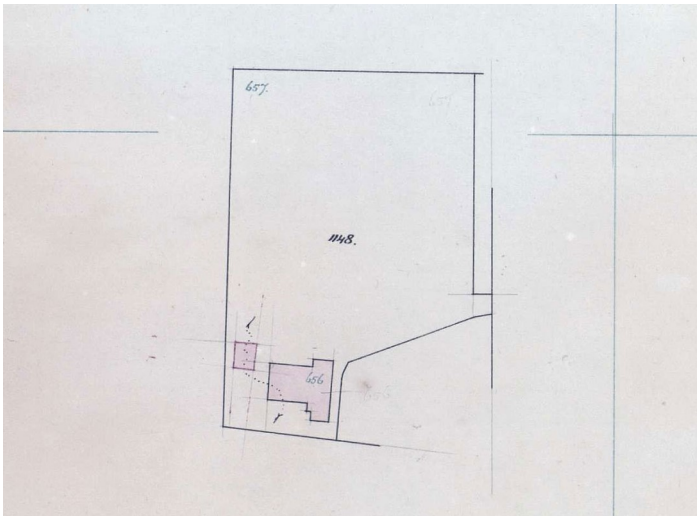
Footnotes

1. [^] [P.A.M.M. van Kempen, RAAP-notitie 672, Huis Het Oude Wezeveld te Twello, Gemeente Voorst, Een inventariserend archeologisch onderzoek, Amsterdam 2004.](#)

Afbeelding 1 van 5

De sloop van Huis Wezeveld en het bijgebouw ten noordwesten van het voormalige koetshuis/boerderij het Oude Wezeveld is door het Kadaster vastgelegd op een kadastrale hulpkaart uit 1870 (Kadastrale archiefviewer).

Afbeelding 2 van 5

Op een kadastrale hulpkaart uit 1916 is te zien dat kort daarvoor de steltenberg ten noordwesten van het voormalige koetshuis is gebouwd (Kadastrale archiefviewer).

Afbeelding 3 van 5

Foto uit 1972 van het boerenerf vanuit het noordoosten, met links de boerderij met vermoedelijk een bakhuisje, in het midden op de achtergrond de kort voor 1916 gebouwde steltenberg en rechts een houten schuur uit 1967 (Perceelsdossier gemeente Voorst).

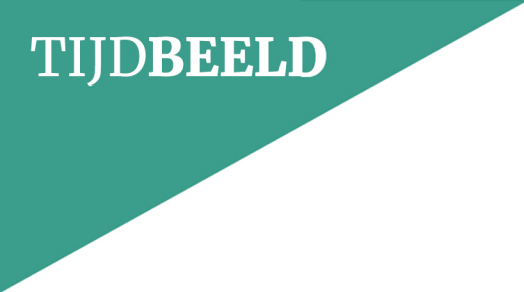
Afbeelding 4 van 5

Foto uit 1972 van het erf vanuit het noorden, met zicht op de achtergevel en een deel van de rechter zijgevel van het bedrijfsgedeelte van de boerderij (Perceelsdossier gemeente Voorst).

Afbeelding 5 van 5

Foto uit 1991 van het omgrachte terrein met erf vanuit het oosten. Ten noorden van de boerderij staat de in 1972 gebouwde ligboxenstal (Monumentendossier gemeente Voorst).

18e eeuw, nieuwbouw koetshuis

In de achttiende eeuw werd op de buitenplaats Het Wezeveld ten zuidwesten van het hoofdhuis een koetshuis gebouwd. Het koetshuis bestond uit een langgerekt bouwvolume met centraal een koets- of rijtuigstalling, links een paardenstal en rechts een dienstwoning. Er was oorspronkelijk geen sprake van een aangebouwd bedrijfsgedeelte. *Lees verder...*

Boerderij 'Oude Wezeveld' is oorspronkelijk gebouwd als koetshuis behorend bij Huis Wezenveld. Het koetshuis was gebouwd op een rechthoekige plattegrond, in omvang overeenkomend met het huidige woongedeelte van de boerderij. Er was aanvankelijk dus nog geen sprake van een aangebouwd (boeren)bedrijfsgedeelte. De aard en materialisering van de kapconstructie, de hoekoplossingen in het metselwerk en de op een foto uit omstreeks 1850 zichtbare vensterindeling, wijzen op een datering in de achttiende eeuw. Mogelijk hield de nieuwbouw van het koetshuis direct verband met de nieuwbouw of verbouwing van Huis Wezeveld omstreeks 1726 onder eigendom van Otto Ernst van Hövell tot Westerflir en Henriëtte Aleida Doys.

exterieur van het koetshuis

Het bakstenen koetshuis telde één bouwlaag en een zolder onder een met pannen gedekt schilddak. Tussen grofweg 1850 en 1931 maakte het pannendak plaats voor een met riet gedekt dak. In het voorste dakschild was een dakkapel opgenomen. De gevels werden opgetrokken in handvorm baksteen in kruisverband, met drieklezoren in de strekkenlaag als hoekoplossing. De oorspronkelijke gevelindeling is volledig gewijzigd bij een verbouwing in 1931, maar is dankzij oude foto's en de tekeningen van de bestaande gevels in 1931 goed te reconstrueren.

De voorgevel was symmetrisch ingedeeld met centraal de brede dubbele deuren van het koetshuis onder een rondboog. Aan weerszijden van deze doorgang was de voorgevel voorzien van een deur die geflankeerd werd door vensters. De vensters waren uitgevoerd als schuifvensters met een roedeverdeling, voorzien van luiken en aan bovenzijde afgesloten met strekken. Op een oude foto is te zien dat het meest linker venster op enig moment is dichtgemetseld. Het valt echter niet uit te sluiten dat deze venstervormige nis tot de oorspronkelijke opzet behoorde en puur was aangebracht om de symmetrie van de voorgevel te benadrukken. De deuren waren uitgevoerd met een bovenlicht met roedeverdeling en voorzien van een deuromlijsting met hoofdstel.

De linker zijgevel was (voor 1931) grotendeels blind, op zolderniveau was een luikopening opgenomen. In de rechter zijgevel bevond zich (rechts in de gevel) wel een schuifvenster met roedeverdeling. Het blijft onduidelijk hoe de achtergevel van het koetshuis was ingedeeld.

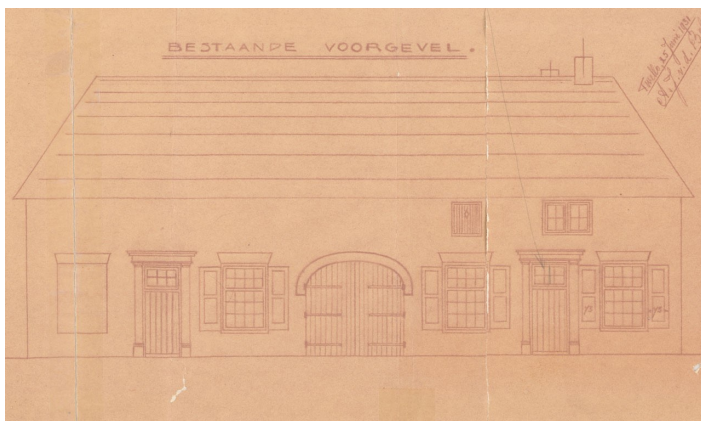
Afbeelding 1 van 3

Foto uit ca. 1870 van de voorgevel van Huis Wezeveld en links een deel van het koetshuis. Het koetshuis was destijds nog voorzien van een pannendak met in het voorste dakschild een dakkapel. Verder is een deel van de gevelindeling te zien, een deur met rechts daarvan een schuifvenster met roedeverdeling. De bovenramen waren voorzien van een weelderige venstertracering (<https://www.zoekplaatjes.nl/>).

Afbeelding 2 van 3

Foto van voor 1931 van de voorgevel van het koetshuis, waarop een groot deel van de oorspronkelijke gevelindeling te zien is, met onder meer centraal de dubbele inrijdeuren. Voor het koetshuis hebben knechten twee paarden voor een wagen gespannen (Oudheidkundige Kring Voorst).

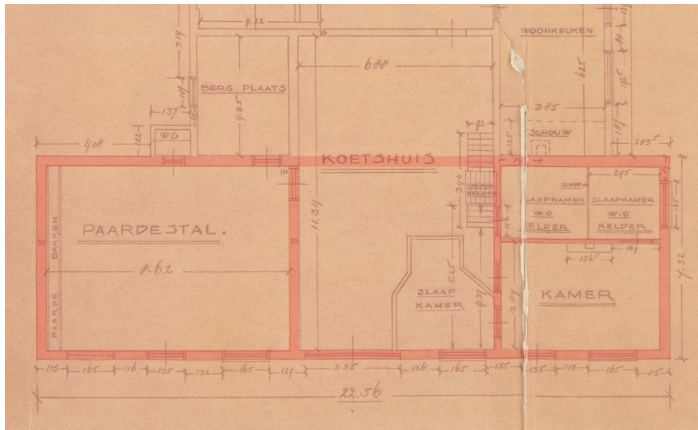

Afbeelding 3 van 3

Tekening van de bestaande voorgevel in 1931. De weergegeven gevelindeling zal grotendeels uit de bouwtijd dateren, het venster rechts op zolderniveau moet later toegevoegd zijn (Gemeentearchief Voorst).

oorspronkelijke indeling

Van het oorspronkelijke interieur van het koetshuis bleef in de huidige situatie vrijwel niets bewaard. Het gebouw was op hoofdlijnen ingedeeld in drie delen, die ieder afzonderlijk toegankelijk waren. De dubbele brede inrijdeuren leidden naar een centraal gelegen koets-of rijtuigstalling. Aan weerszijden hiervan gaven de twee deuren in de voorgevel toegang tot de paardenstal (links) en een dienstwoning, mogelijk bewoond door de koetsier (rechts). Aan de rechterzijde was in de rechter zijgevel daarom ook een venster opgenomen. Onder de dienstwoning was aan de achterzijde een kleine kelder met een opkamer gesitueerd. De indeling uit de bouwtijd bleef tot 1931 grotendeels in stand, maar is daarna ingrijpend veranderd. Alleen de indeling van de woning met een kelder en opkamer is nog herkenbaar.

Afbeelding 1 van 3

Detail van de bestaande plattegrond uit 1931, waarop in rood de contour en indeling op hoofdlijnen is gearceerd. Centraal een rijtuigstalling, links de paardenstal en rechts een dienstwoning met kelder en opkamer (Gemeentearchief Voorst).

Afbeelding 2 van 3

Overzicht van de kelder onder de voormalige dienstwoning van het koetshuis in de richting van de rechter zijgevel. De kelder is voorzien van een enkelvoudige balklaag.

Afbeelding 3 van 3

De indeling aan de rechterzijde met een opkamer is in de huidige situatie nog altijd aanwezig.

kapconstructie

Het dak werd gedragen door eiken daksporen die ondersteund werden door zes eiken dekbalkgebinten, genummerd II t/m IIIIII (het eerste gebint is niet genummerd). De kapgebinten zijn niet voorzien van windschoren en zijn via blokkeels verbonden met de borstwering.

zoldervloer

Via enkele kijkgaten en luiken op zolder is beperkt zicht op de vloerconstructie van de zoldervloer. Deze bestaat aan de linkerzijde uit eiken moerbalken waarop eiken kinderbalken zijn gelegd. Hierop zijn naaldhouten vloerdelen gespijkerd. In het midden en rechts op zolder liggen, parallel aan de voor- en achtergevel en haaks op de gebinten, oudere brede eiken vloerdelen die waarschijnlijk zijn hergebruikt. Hier moet sprake zijn van een andere vloerconstructie, de vloerdelen zullen hier direct op een enkelvoudige zolderbalklaag liggen. Dit verschil is opvallend, maar is mogelijk te verklaren vanuit de functionele achtergrond van de zolderruimtes. De zolder links lag boven de voormalige paardenstal waar zeer waarschijnlijk hooi lag opgeslagen dat via luiken in de zoldervloer naar de ondergelegen stal kon worden neergelaten. Het gewicht van het hooi maakte mogelijk een zwaardere zolderbalklaag (met kinderbalken) noodzakelijk. De zolder rechts lag boven de dienstwoning, waardoor men hier wellicht uit kon met een lichtere vloerconstructie. De zolderbalklaag is hier aan de onderzijde okerkleurig geschilderd.

Afbeelding 1 van 8

Overzicht van de kapconstructie op de zolder van het voormalige koetshuis, gefotografeerd richting de linker zijgevel. De kap is opgebouwd uit eiken dekbalkgebinten. Op de foto is verder goed te zien dat de vloerplanken links en rechts in een andere richting zijn gelegd, corresponderend met de onderliggende balklaag. Op de voorgrond de brede eiken vloerdelen rechts op zolder. Deze zijn waarschijnlijk secundair toegepast bij de bouw (hergebruikt) van het koetshuis. Aan de voorzijde is de vloer netjes gelegd, met lange planken. Naar achteren toe zijn steeds kortere (rest)stukken gebruikt.

Afbeelding 2 van 8

Overzicht van de zolder richting de scheidingsmuur aan de rechterzijde. De gebintstijlen waren oorspronkelijk allemaal met zogenaamde (horizontale) blokkeels verbonden met de gemetselde borstweringen. Op de foto ontbreken deze blokkeels aan de linkerzijde, als gevolg van de latere aanbouw van het bedrijfsgedeelte.

Afbeelding 3 van 8

Overzicht van de kap rechts op zolder richting de rechter zijgevel. Tussen de gebintstijlen is de borstwering sterk beroet. Hier bevond zich na de bouw van het bedrijfsgedeelte een rookkanaal dat verbonden was met een grote schouw in de voormalige woonkeuken. Zowel schouw als rookkanaal zijn later weer verwijderd.

Afbeelding 4 van 8

Detail van de verbindingssporen van voormalige blokkeels, midden achter op zolder. Na de bouw van het bedrijfsgedeelte achter tegen het koetshuis werd de borstwering hier afgebroken en verwijderde men de blokkeels van de gebintstijlen op deze plek.

Afbeelding 5 van 8

Op de fliering die aan de achterzijde op de dekbalken van de gebinten ligt, is nog een enkele inkeping te zien, daar waar voorheen daksporen van het koetshuis lagen. Na de verbinding van het koetshuis met het later gebouwde bedrijfsgedeelte zijn de zolders van beide bouwdelen verbonden en werden de daksporen hier verwijderd.

Afbeelding 6 van 8

Tegen de linker zijgevel bevat de zoldervloer van het koetshuis luiken over de gehele breedte. Deze luikopeningen bevonden zich boven de paardenstal, direct boven de voerbak. Waarschijnlijk gebruikte men de luiken om het op zolder opgeslagen voer (hooi) naar beneden te laten vallen.

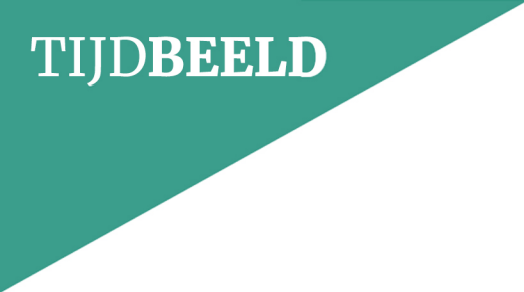
Afbeelding 7 van 8

Detail van de zolderbalklaag aan de linkerkant. De balklaag bestaat hier uit eiken moerbalken waarop kinderbalken liggen. In 1931 zijn onder tegen de balklaag zachtboardplafonds bevestigd.

Afbeelding 8 van 8

Aan de rechterzijde liggen de vloerdelen op een enkelvoudige balklaag. Vloer en balklaag zijn aan de onderzijde ter plaatse van de voormalige dienstwoning geschilderd. Op de achtergrond het bovenste restant van een behang dat van voor 1931 zal dateren.

Bouw bedrijfsgedeelte en uitbreiding rijtuigstalling

Voor 1832, mogelijk al in de tweede helft van de achttiende eeuw, werd achter tegen het bestaande koetshuis een driebeukig bedrijfsgedeelte gebouwd. Hiermee kreeg het gebouw haar huidige T-vormige plattegrond. Tegelijkertijd vond er een uitbreiding plaats van de rijtuigstalling naar achteren. *Lees verder...*

In de loop van de achttiende eeuw of in het begin van de negentiende eeuw is het huidige bedrijfsgedeelte achter tegen het bestaande koetshuis gebouwd, waarmee het gebouw een T-vormige plattegrond kreeg. Dit bood tevens de mogelijkheid om de rijtuigstalling van het bestaande koetshuis inpandig naar achteren toe uit te breiden. Afgeleid van de weergave op de kadastrale minuutkaart, vond de nieuwbouw in ieder geval vóór 1832 plaats. In een krantenartikel uit 1804 wordt gesproken over 'koetshuis en stalling', waar mogelijk koetshuis en bedrijfsgedeelte mee werd bedoeld. Met 'stalling' kan echter ook de paardenstal in het koetshuis zijn aangeduid.

gevels bedrijfsgedeelte

De gevels van het nieuwe bedrijfsgedeelte werden opgetrokken in schoon metselwerk in kruisverband. De indeling van de zijgevels is na de Tweede Wereldoorlog volledig vernieuwd. Voor 1931 waren de zijgevels ter plaatse van de stallen voorzien van houten mestluiken en -deuren en gietijzeren stalramen. De met vlechtingen uitgevoerde achtergevel heeft nog wel grotendeels de oorspronkelijke indeling: centraal de baander, geflankeerd door ovaalvormige vensters met een roedeverdeling, staldeuren onder rollagen aan beide uiteinden (later gomoderniseerd) en op zolderniveau een hooiluik. Van de dubbele opgeklampte deuren van de baander bestaat de linkerdeur uit een onder- en bovendeur die afzonderlijk van elkaar geopend kunnen worden. De deuren worden vergrendeld door middel van een *slaeger*, *slaegerboom* of zwengel, een draaibare boom die aan de bovenzijde in sleuven in de ankerbalk geklemd wordt. Daar waar de deuren zijn afgehangen op duimgehangen zijn in de dagkanten van de baander natuursteenblokken opgenomen.

Afbeelding 1 van 3

De indeling van de huidige achtergevel dateert nog vrijwel geheel uit de bouwtijd van het bedrijfsgedeelte, van voor 1832 dus. De staldeuren op de hoeken zijn in de tweede helft van de twintigste eeuw gemoderniseerd. Rechts boven de linker staldeur bevond zich voorheen een smalle gevelopening, mogelijk bedoeld voor kippen of een roofvogel, die later tot een ronde opening is uitgebroken.

Afbeelding 2 van 3

De oorspronkelijke baander van het bedrijfsgedeelte bleef gaaf bewaard. Van de dubbele houten deuren bestaat de linker deur uit twee delen. Daar waar de deuren zijn afgehangen met duimgehangen zijn in de dagkanten natuursteenblokken opgenomen.

Afbeelding 3 van 3

Overzicht van de deeldeuren aan de binnenzijde. Beide deuren kunnen nog altijd met zogenaamde zwengels worden vergrendeld. Dit zijn de twee smalle verticale stukken hout die in een inkeping in de bovenliggende ankerbalk vastgezet kunnen worden.

kap- en gebintconstructie

Het bedrijfsgedeelte heeft een driebeukige opzet en is gebouwd op een rechthoekige plattegrond, met de kap haaks op die van het koetshuis. Het dak wordt gedragen door een sporenkap, ondersteund door zes eiken dekbalkgebinten. Vijf van deze kapgebinten staan op de ankerbalken van vijf eiken ankerbalkgebinten die het bedrijfsgedeelte in een hoge middenbeuk en twee lagere zijbeuken verdelen. De constructieve onderdelen van de vijf ankerbalkgebinten (ankerbalken, stijlen, korbelen, windschoren) en van de daarop staande dekbalkgebinten zijn naar achteren toe genummerd met gehakte telmerken I t/m IIIII. De bewaard gebleven steekrij in de zuidbeuk is in het systeem meegenummerd. Opmerkelijk is dat er voor dekbalkgebint I nog een kapgebint staat. Eventuele telmerken op dit gebint konden niet waargenomen worden.

Om de kap van het nieuwe bedrijfsgedeelte aan te laten sluiten op de bestaande kap van het koetshuis, moest de borstwering aan de achterzijde van het koetshuis voor een deel uitgebroken worden en verwijderde men de bestaande daksporen ter plaatse. Beide zolders raakten op deze wijze met elkaar verbonden. De doorstekende gebintplaten (horizontale balken die op de dekbalkgebinten liggen) van het bedrijfsgedeelte werden op de zolder van het koetshuis opgehangen aan klossen die tegen de flieringen van de kap van het koetshuis werden gespijkerd. Mogelijk heeft men vervolgens in deze periode de zolder boven de dienstwoning afgescheiden door middel van een steens scheidingsmuur.

Afbeelding 1 van 7

Overzicht van de kapconstructie van het bedrijfsgedeelte vanaf de zuidelijke hilde. De sporenkap wordt ondersteund door eiken dekbalkgebinten die op hun beurt ondersteund worden door ankerbalkgebinten. De houten draagconstructie is genummerd met gehakte telmerken van I t/m IIIII en is in één bouwfase tot stand gekomen.

Afbeelding 2 van 7

Zicht op het achterste gebint (nummer IIIII) tegen de achtergevel van het bedrijfsgedeelte.

Afbeelding 3 van 7

Overzicht van de deel richting het voormalige koetshuis.

Afbeelding 4 van 7

Van de historische stalinrichting bleef vrijwel niets bewaard. Alleen de steekrij aan de zuidzijde herinneren nog aan de oorspronkelijke stalindeling. De steekrij is meegenummerd in het telmerkensysteem en zit nog op de oorspronkelijke hoogte. De zichtbare inkepingen aan de stalzijde wijzen op de verdwenen houten reppels waaraan ooit de koeien stonden aangebonden.

Afbeelding 5 van 7

Na de bouw van het bedrijfsgedeelte achter tegen het koetshuis, werden beide zolders met elkaar verbonden. Hiervoor werd de borstwering van de zolder van het koetshuis achter deels uitgebroken (ter plaatse van de houten wand). De doorstekende flieringen van het 'nieuwe' bedrijfsgedeelte werden met ijzeren beugels opgehangen aan de bestaande fliering van het koetshuis (zie de rode pijl).

Afbeelding 6 van 7

De halfsteenscheidingsmuur op de zolder van het voormalige koetshuis is mogelijk na de bouw van het bedrijfsgedeelte geplaatst ter afscheiding van de zolder boven de dienstwoning. De top is uitgevoerd met vlechtingen.

Afbeelding 7 van 7

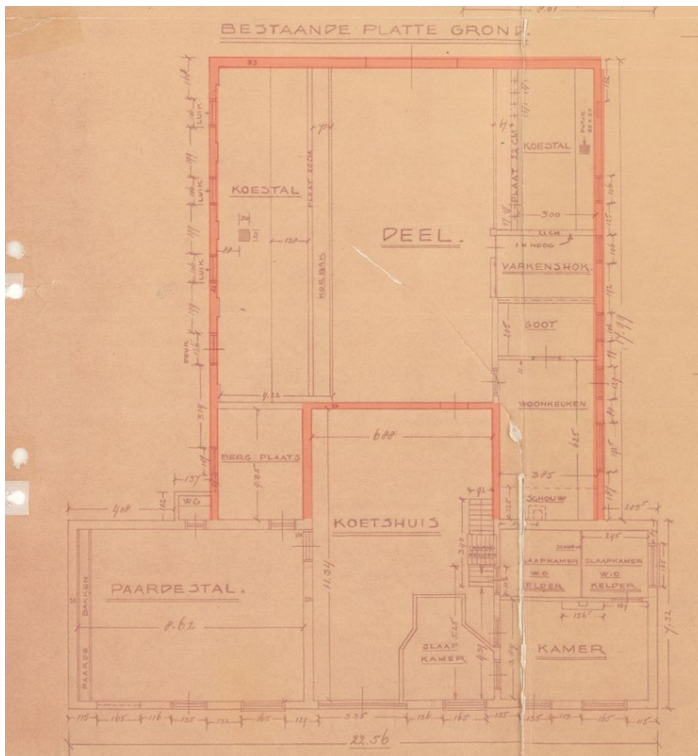
In de scheidingsmuur is een opgeklampte naaldhouten deur opgenomen die is afgehangen met kruisgehengen.

indeling

De brede middenbeuk bestond grotendeels uit de deel die in gebruik zal zijn geweest als wagenstalling en dorsvloer. Vanwege de relatief laag liggende ankerbalken was er sprake van een ruime zolder met een grote opslagcapaciteit voor de oogst. Over de ankerbalken werden hiervoor losse slieten gelegd. In de zijbeuken stond het vee gestald in potstallen. De ruimte boven de stallen (de 'hilden') kon benut worden als bergruimte.

Het voorste deel van de middenbeuk werd ingenomen door de uitbreiding van de rijtuigstalling van het koetshuis. Deze ruimte was van het bedrijfsgedeelte afgescheiden door steens muren die dwars tegen de voormalige achtergevel van het koetshuis waren geplaatst. Een deel van dit muurwerk is in de huidige situatie ter hoogte van de hilden in het zicht. De eiken hoofddraagconstructie wijkt hier iets af. De stijlen van de voorste twee kapgebinten rusten niet (direct) op een ankerbalkgebint, maar op een randbalk. Het muurwerk draagt hier de doorlopende gebintplaten.

Achter de dienstwoning was vóór 1931 een woonkeuken met geut in het bedrijfsgedeelte uitgebouwd. Het is echter onduidelijk of deze indeling tot de oorspronkelijke opzet van het bedrijfsgedeelte behoorde. In de woonkeuken stond tegen de achtergevel van het koetshuis een grote schouw die de volledige breedte van het vertrek innam. De rookvang tekent zich in de huidige situatie nog af ter hoogte van de hilde. Deze was verbonden met een rookkanaal dat in de achtergevel van het koetshuis was opgenomen en verbonden was met een schoorsteen op het achterdakvlak van het koetshuis.

Afbeelding 1 van 4

Bestaande plattegrond in 1931, met daarop in rood de toevoegingen van voor 1832: het bedrijfsgedeelte en de uitbreiding van het koetshuis (Gemeentearchief Voorst).

Afbeelding 2 van 4

Zicht op de uitbreiding van de rijtuigstalling van het koetshuis in het bedrijfsgedeelte. De achterwand van de uitbreiding is wit gepleisterd. Beide zijmuren zijn in schoon metselwerk in het zicht en werden tot op zolderniveau opgetrokken (A). Tegen de achterwand van de uitbreiding staat het eerste ankerbalkgebint dat voorzien is van telmerk I (B). Het dekbalkgebint nummer I daarboven (C) staat niet direct op de ankerbalk, maar op een randbalk die op de ankerbalk ligt. Achter dekbalkgebint I (C) bevindt zich nog een dekbalkgebint.

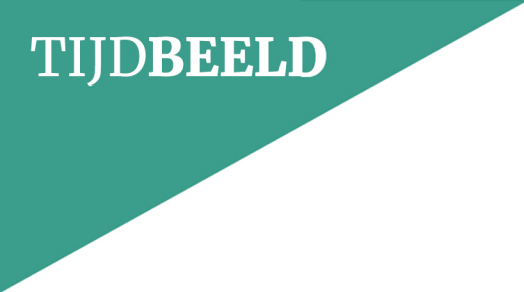
Afbeelding 3 van 4

Zicht vanuit de zuidelijke hilde op de slordig gemetselde zijmuur van de uitbreiding van de rijtuigstalling (links) en de achtergevel van het koetshuis (rechts).

Afbeelding 4 van 4

Vanuit de noordelijke hilde zijn in de achtergevel van het koetshuis de sporen te zien van een voormalige rookvang. Het grijs gepleisterde deel getuigt van een verdwenen rookkanaal. Rookvang en rookkanaal stonden in verbinding met een schouw in het ondergelegen vertrek (woonkeuken) en met een schoorsteen op het achterdakvlak van het koetshuis.

Bouw steltenberg in 1915 en verbouwing koetshuis in 1931

In 1915 wordt achter de boerderij een steltenberg gebouwd en in 1931 is de boerderij ingrijpend gemoderniseerd. Daarbij verandert de indeling van het voorhuis en krijgen de gevels een nieuwe indeling. *Lees verder...*

bouw steltenberg kort voor 1916

Op een kadastrale hulpkaart verschijnt in 1916 het voorste deel van het nog bestaande bijgebouw achter de boerderij. Het gaat om een steltenberg met een rechthoekige plattegrond, opgebouwd uit een vierroedige berg met aan twee zijden een aankapping met berging en stalruimte onder een lage tussenvloer.

Het centrale deel van de houten voorgevel werd ingedeeld met twee dubbele opgeklampte deuren en een loopdeur die met gehengen afgehangen zijn. De borstweringen van de aankappingen zijn uitgevoerd in metselwerk met in de rechtergevel twee halfronde gietijzeren stalvensters en in de linker zijgevel twee mestdeuren en een halfrond gietijzeren stalvenster. Het gebouw werd later aan de achterzijde uitgebreid waardoor van de oorspronkelijke achtergevel niets bewaard bleef.

Foto uit 1972 met links op de voorgrond de linker zijgevel van de steltenberg (perceelsdossier gemeente Voorst).

bestaande situatie in 1931

Uit 1931 bleef de tekening van een verbouwingsplan bewaard. Het plan werd in opdracht van de eigenaar, mr. E. O. J. M. baron van Hövell tot Westerflir uit Maastricht, opgesteld door A. J. van de Beld uit Twello.

De weergave van de bestaande situatie geeft een goed beeld van de wijze waarop het koetshuis samen met het later toegevoegde bedrijfsgedeelte destijds gebruikt werd als boerderij. Het gebouw had een wat merkwaardige en waarschijnlijk ook niet erg efficiënte indeling, wat waarschijnlijk ook de aanleiding vormde voor het verbouwingsplan.

Allereerst valt op dat de dagelijkse woonkeuken op een zeer ongebruikelijke plaats in het voorste deel van de rechter zijbeuk onder de lage hildevloer gesitueerd was en alleen via de zijgevel of de deel bereikt kon worden. Achter de keuken was de goot of geut, die geen rechtstreekse verbinding had met de deel. Het brede en diepe centrale deel van het voorhuis was nog benoemd als 'koetshuis'. Ook omdat in het voorste deel van deze ruimte een slaapvertrek ingetimmerd was, mag aangenomen worden dat de familie nog maar beperkt of geheel niet meer van rijtuigen gebruik maakte.

Het linker deel van het voorhuis was in gebruik als paardenstal, aan de achterzijde verbonden met een in het bedrijfsgedeelte uitgebouwde (tuig?)bergplaats. Deze ruimte was veel te groot om de bij een boerenbedrijf als dit gebruikelijke twee of drie paarden te stallen.

Uit de indeling van het bedrijfsgedeelte blijkt dat de kubbingen ingericht waren als koestal en een hok voor enkele varkens.

Uitsnede met daarop de bestaande plattegrond uit de ontwerptekening voor de verbouw van de boerderij uit 1931(gemeente Voorst).

verbouwingsplan 1931

Bij de verbouwing in 1931 lag het accent op het woongedeelte van het gebouw. Het langgerekte voorhuis kreeg een nieuwe indeling, waarbij alleen de bestaande scheidingswanden tussen de rijtuigenberging en de paardenstal en de koetsierswoning en de kelder met daar boven de opkamer bewaard bleven. Aan de voorgevel komen vijf nieuwe vertrekken die via een L-vormige gang ontsloten worden. De voordeur wordt een stukje naar links verplaatst en sluit aan op deze gang. Het deel van de gang achter het middelste vertrek is een stuk breder en biedt plaats aan een vaste steektrap naar de zolder. Geheel links is de woonkeuken gesitueerd, met daarnaast eerst een slaapkamer en daarna een onbenoemd vertrek. Voorbij de voordeur liggen twee slaapkamers aan een korte verbindingsgang met daar achter boven de kelder een opkamer. De w.c. ligt aan het linker deel van de gang en is in het bedrijfs gedeelte uitgebouwd.

afwerking

Alle binnendeuren worden op uniforme wijze uitgevoerd als machinaal vervaardigde triplex paneeldeuren. De plafonds zijn vervaardigd van zachtboard platen, aangebracht binnen een geometrisch raster. De vloer van de gang is waarschijnlijk een gecementeerde dekvloer, afgewerkt met dodekop. In de vertrekken liggen houten vloeren.

Afbeelding 1 van 10

Overzicht van de voormalige woonkeuken.

Afbeelding 2 van 10

Overzicht van de gang van het woongedeelte.

Afbeelding 3 van 10

Foto van de kelder met rechts een pekelbak.

Afbeelding 4 van 10

Vrijwel alle binnendeuren van het woongedeelte bestaan uit machinale triplex paneeldeuren die dateren uit 1931.

Afbeelding 5 van 10

Zachtboardplafond uit 1931 in de grootste slaapkamer op de begane grond.

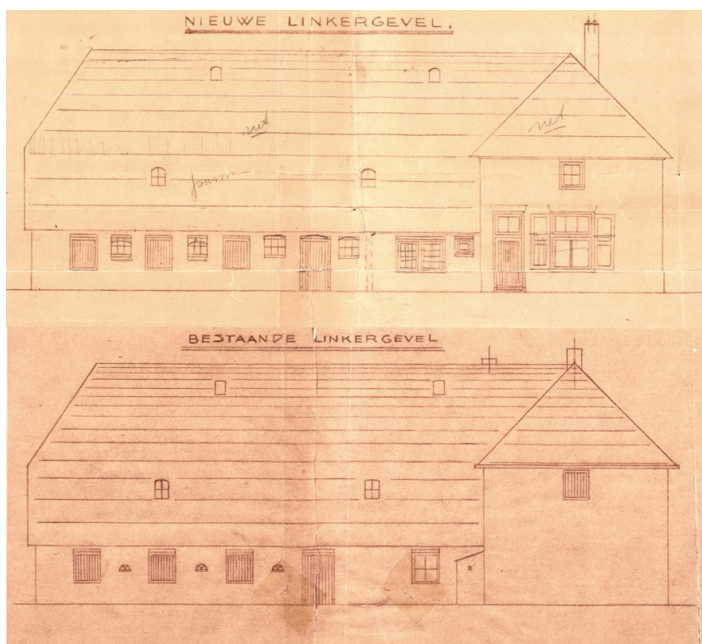
Afbeelding 6 van 10

Overzicht van het verbrede deel van de gang waarin de vaste trap naar de zolder staat.

Afbeelding 7 van 10

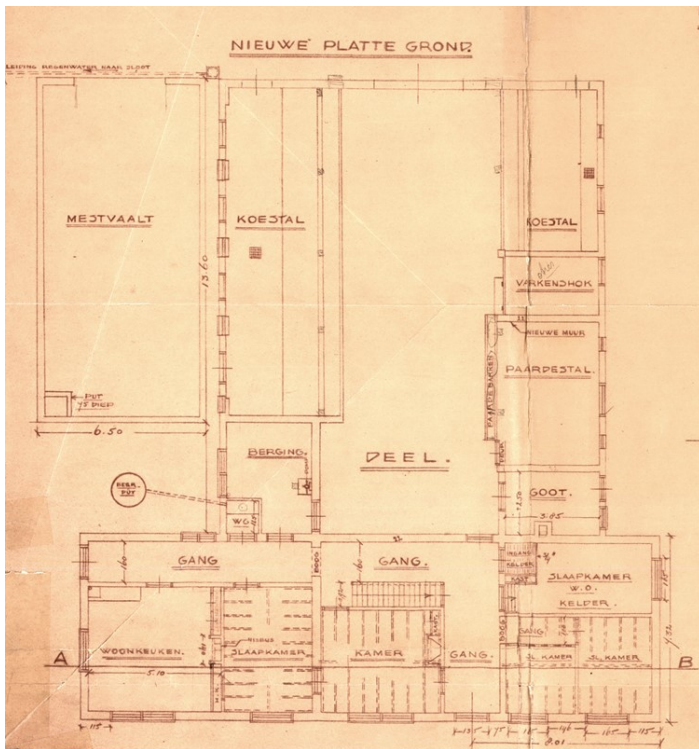
Bestaande en nieuwe voorgevel volgens het verbouwingsplan van 1931 (gemeente Voorst).

Afbeelding 8 van 10

Bestaande en nieuwe indeling van de linker zijgevel volgens het verbouwingsplan van 1931 (gemeente Voorst).

Bestaande en nieuwe indeling van de rechter zijgevel volgens het verbouwingsplan van 1931 (gemeente Voorst).

Nieuwe plattegrond volgens het verbouwingsplan van 1931 (gemeente Voorst).

gevels

Door de nieuwe plattegrond krijgen de gevels ook een nieuwe indeling. Daarbij kunnen het kozijn van het venster uiterst rechts in de voorgevel en het kozijn rechts van de deur van de paardenstal op hun plaats blijven en wordt het kozijn rechts van de voordeur van de koetsierswoning een stukje verplaatst. Ter plaatse van de grote opening van de rijtuigenberging en aan de woonkamer komen nieuwe dubbele schuifvensters met vaste kalven en een roedeverdeling. De bestaande kozijnen krijgen dezelfde indeling. Boven de voordeur is de Bentheimer zandstenen gevelsteen met de familiewapens van de familie Van Hövell tot Westerflir en Doys ingemetseld.

In de rechter zijgevel blijft een bestaand schuifvenster gehandhaafd maar krijgt ook een nieuwe raamindeling. Een luik onder de dakrand wordt veranderd in een venster.

De linker zijgevel was oorspronkelijk op de begane grond blind. Aan het eind van de gang komt een nieuwe deur met een bovenlicht, met daarnaast een schuifvenster.

Alle schuifvensters krijgen voor de onderramen buitenluiken met spiegelklampen die draaien op duimgehengen.

bedrijfsgebouwe

Bij de verbouwing van 1931 wordt de paardenstal verplaatst naar de rechter zijbeuk, ter plaatse van de woonkeuken en de goot. De goot wordt tegen de achtergevel van het woongebouwe gesitueerd en krijgt een deur naar buiten en naar de deel. De gedeeltelijk in het bedrijfsgebouwe uitgebouwde rijtuigenberging zou volgens de tekening bij de deel getrokken worden. In werkelijkheid is dat niet gebeurt, deze inpandige ruimte blijft bestaan om gebruikt te worden voor bedrijfsmatige activiteiten zoals blijkt uit het bewaard gebleven drijfwerk tegen de achtergevel. Hiermee kon mechanisch via een elektromotor of een kleine verbrandingsmotor een hakselaar, koekenbreker of andere landbouwmachine aangedreven worden. Aan de rechter zijde is deze ruimte via twee luiken verbonden met de opslagruimte op de hilde.

In het voorste deel van de rechter zijgevel van het bedrijfsgebouwe worden naar de goot en de paardenstal nieuwe deuren, een klein venster en een stalvenster aangebracht. De linker zijgevel krijgt grotere stalvensters. In de achtergevel komen uiterst links en rechts deuren naar de koestal en in de geveltop realiseert men een hooiluik.

Naast de linker zijgevel komt een grote open mestvaalt met rondom een lage bakstenen keermuur.

Afbeelding 1 van 7

Linker zijgevel en achtergevel van het woongedeelte. De gevelindeling van deze gevels kwam in 1931 tot stand.

Afbeelding 2 van 7

Boven de voordeur werd in 1931 een bestaande gevelsteen met daarop het wapen van de families Van Hövell tot Westerflier en Doys ingemetseld.

Afbeelding 3 van 7

Linker deel van de voorgevel. Het kozijn van het rechter schuifraam dateert nog uit de bouwtijd van het koetshuis. Het dubbele venster links daarvan werd in 1931 bijgeplaatst.

Afbeelding 4 van 7

Overzicht van de achtergevel. Volgens de bouwtekening werden de deuren uiterst links en rechts in 1931 geplaatst.

Afbeelding 5 van 7

Tegen de achtergevel van het huidige woongedeelte is een drijfwerk geplaatst.

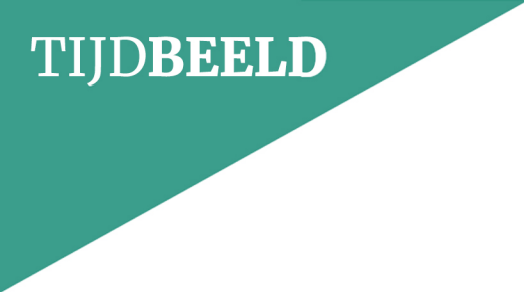
Afbeelding 6 van 7

De deuren die de voormalige rijtuigengering met de zijbeuken verbinden behoren nog tot de oorspronkelijke opzet.

Afbeelding 7 van 7

Het deel van de voormalige rijtuigengering dat in de deel uitgebouwd is werd via twee luiken verbonden met de bergruimte boven de hilde in de rechter zijbeuk.

Latere veranderingen

In grote lijnen veranderde de indeling van de boerderij na 1931 niet meer. Wel vonden na de Tweede Wereldoorlog enkele modernisering plaats in het woongedeelte en werd het bedrijfsgedeelte aangepast aan de veranderingen in de bedrijfsvoering. *Lees verder...*

In grote lijnen veranderde de indeling van de boerderij na 1931 niet meer. Wel vonden enkele modernisering plaats in het woongedeelte en werd het bedrijfsgedeelte aangepast aan de veranderingen in de bedrijfsvoering.

woongedeelte

Waarschijnlijk in de jaren '50 werden de binnendeuren voorzien van triplex platen die blank afgewerkt werden. De twee slaapkamers rechts van de voordeur kregen in dezelfde periode een nieuw zachtboardplafond in een vereenvoudigd patroon. De gang achter de voordeur werd met een nieuwe binnenpui afgescheiden, mogelijk om als tweede keuken te gaan functioneren. Een eenvoudig keukenblok met bovenkastjes is afgewerkt met een (hergebruikt) blad dat waarschijnlijk afkomstig is van een Bruynzeel keuken.

In de jaren'70 kregen de gang en de woonkeuken een lambrisering van schroten en in dezelfde periode werd op de zolder een klein vertrek ingetimmerd. De berging links in het bedrijfsgedeelte veranderde men later in een bijkeuken en een badkamer.

Afbeelding 1 van 6

De gang achter de voordeur werd afgescheiden met een pui om deze ruimte als keuken te kunnen gebruiken.

Afbeelding 2 van 6

Overzicht van een waarschijnlijk in de jaren '70 op zolder ingetimmerd vertrek.

Afbeelding 3 van 6

Overzicht van de gang die in de jaren '70 voorzien werd van een lambrisering met schroten.

Afbeelding 4 van 6

In de gang achter de voordeur werd later een keukenblokje geplaatst.

Afbeelding 5 van 6

De twee slaapkamers rechts van de voordeur kregen in de jaren '50 een nieuw zachtboardplafond.

Afbeelding 6 van 6

In de jaren '50 werden alle binnendeuren voorzien van blank afgewerkte triplex platen.

bedrijfsgedeelte

De steltenberg is in 1953 aan de achterzijde uitgebreid waarbij de linker zijgevel op dezelfde wijze als het voorste deel met mestdeuren en gietijzeren stalvensters uitgevoerd werd. Gelijktijdig of kort daarna vernieuwde men de achtergevel en kreeg deze een invulling met stalvensters van schokbeton en drie loopdeuren.

Ook het bedrijfsgedeelte van de boerderij veranderde in deze periode. De beide zijgevels werden voorzien van stalvensters van schokbeton en het onderste deel van het linker dakvlak werd gedekt met gesmoorde muldenpannen. De rechter staldeur in de achtergevel werd vernieuwd.

lof

De grootste verandering vond waarschijnlijk omstreeks 1970 plaats in de rechter zijbeuk. Nadat eerder aan de voorzijde in de rechter zijgevel al een dubbele bedrijfstoegang gemaakt was, werd de zijbeuk over de gehele lengte afgescheiden van de deel. De ruimte werd uitgebroken en de ramen werden met een voorzetwand aan de binnenzijde geblind. De balklaag van de hilde timmerde men af met plaatmateriaal. In deze langgerekte donkere ruimte werden links en rechts van een middenpad lage bakken gemetseld, waarvan in de huidige situatie alleen de achterzijden nog overeind staan. Langs de wanden zijn de beugels en de zadels nog te zien van een buizensysteem dat nu niet meer aanwezig is.

Een dergelijk ingedeelde donkere ruimte werd door de onderzoekers nog niet eerder in een driebeukig hallehuis aangetroffen. De agrarische context daarvan was niet direct duidelijk, maar aannemelijk was wel dat voor het proces dat zich hier afspeelde de (met grond gevulde) bakken, het ontbreken van daglicht en het buizensysteem belangrijke ingrediënten waren.

Zeer waarschijnlijk diende de ruimte voor de zogenaamde witloftrek die onder dekgrond in een bak plaatsvond. De grond kon via een buizensysteem verwarmd worden. Na de Tweede Wereldoorlog maakte de teelt van witlof een innovatieve ontwikkeling door die begon met de teelt in kassen en schuren.

Witlofplanten worden op een akker in de volle grond geteeld. Het ondergrondse deel in de vorm van dikke wortels, de zogenaamde pennen, wordt gerooid. In de tweede fase worden de pennen dicht bij elkaar ingekuuld of ingetafeld en bedekt met grond. Uit de pennen groeit het eetbare blad, dat door gebrek aan daglicht wit blijft. Door de grond te verwarmen kan de oogst versneld worden.

De inrichting van deze ruimte voor de teelt van witlof werd mogelijk gestimuleerd door de lucratieve opbrengsten en de directe nabijheid van de grote groenteveiling van de Coop. Veiling Vereniging Deventer en Omstreken aan de Domineestraat in het dorp Twello.

Afbeelding 1 van 6

Achterzijde van de steltenberg. Dit gebouwtje werd in 1953 aan de achterzijde uitgebreid en dit deel kreeg daarbij een nieuwe achtergevel.

Afbeelding 2 van 6

Een deel van het inmiddels gesloopte gebouwencomplex van de Coöp. Veiling Vereniging Deventer en Omstreken in Twello.

Afbeelding 3 van 6

Linker zijgevel van het bedrijfsgedeelte van de boerderij waarin na de oorlog stalvensters van schokbeton aangebracht werden. Ook de rietdekking zal in die tijd vervangen zijn door gesmoorde muldenpannen.

Afbeelding 4 van 6

In de rechter zijbeuk werd in de jaren '70 een geblindeerde ruimte gemaakt die waarschijnlijk gebruikt werd voor de teelt van witlof.

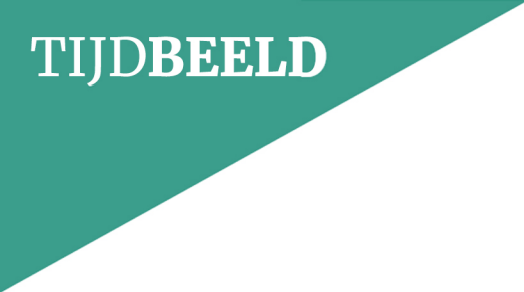
Afbeelding 5 van 6

Foto uit 1972 van de rechter zijgevel van het bedrijfsgedeelte voordat de hier achter liggende ruimte afgescheiden werd van de rest van de boerderij. (perceelsdossier gemeente Voorst).

Afbeelding 6 van 6

Rechter zijgevel van het bedrijfsgedeelte. De stalvensters van schokbeton zijn aan de binnenzijde geblindeerd en de deuropeningen zijn dichtgemetseld.

Waardering

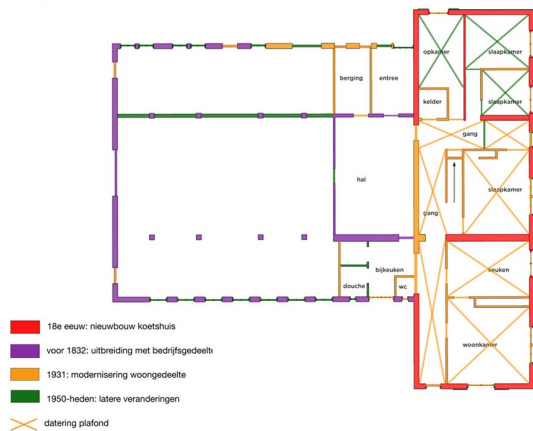
Samenvatting bouwgeschiedenis

De bouwgeschiedenis van de huidige boerderij 'Oude Wezeveld' start in de achttiende eeuw, als ten zuidwesten van Huis Wezeveld op de gelijkname buitenplaats een koetshuis wordt gebouwd. Het koetshuis bestond uit een langgerekt bouwvolume met centraal een koets- of rijtuigstalling, links een paardenstal en rechts een dienstwoning. In de loop van de achttiende eeuw of in het begin van de negentiende eeuw wordt achter tegen het koetshuis een driebeukig bedrijfsgedeelte gebouwd. Hiermee krijgt het gebouw haar huidige T-vormige plattegrond en ontstaat tevens ruimte om de bestaande rijtuigstalling naar achteren toe uit te breiden. Na de sloop van Huis Wezeveld in 1870 behield het koetshuis aanvankelijk mogelijk (deels) haar functie. Op enig moment zal het pand hoofdzakelijk als boerderij dienst hebben gedaan. In 1931 vindt er een ingrijpende verbouwing van de boerderij plaats, waarbij het accent ligt op de vernieuwing van de indeling en het interieur van het woongedeelte. Afgestemd op de nieuwe plattegronden zijn in deze periode ook de gevels van het voormalige koetshuis opnieuw ingedeeld. Na de Tweede Wereldoorlog hebben zich nog enkele relatief kleinschalige veranderingen voorgedaan die betrekking hadden op de modernisering van het interieur van het woongedeelte, het moderniseren van de stalinrichting en (omstreeks 1970) het afscheiden van de rechter zijbeuk in het bedrijfsgedeelte, mogelijk ten behoeve van witlofteelt.

De steltenberg is kort voor 1916 gebouwd en in 1953 aan de achterzijde uitgebreid met varkenshokken.

FASERING

begane grond

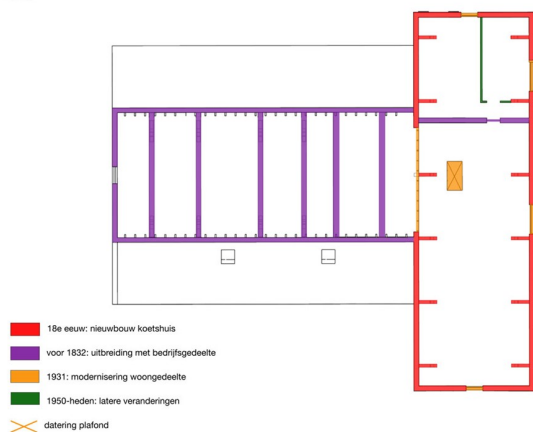

Afbeelding 1 van 2

Faseringstekening van de begane grond van Oude Wezeveldseweg 18 in Twello.
De ondergrond door TMOJ is op enkele punten onvolledig en niet conform de huidige situatie.

FASERING

zolder

Afbeelding 2 van 2

Faseringstekening van de zolder van Oude Wezeveldseweg 18 in Twello.
De ondergrond door TMOJ is op enkele punten onvolledig en niet conform de huidige situatie.

Waardering

De cultuurhistorische waardering is onderverdeeld in een aantal deelwaardestellingen. Daarnaast zijn de bouwfaserings- en de waardering visueel gepresenteerd op de bijgevoegde faserings- en waarderingsplattegronden. Deze zijn als PDF-bestand ook te raadplegen via 'Downloads'. Als ondergrond is gebruik gemaakt van plattegronden van TMOJ. Deze plattegronden zijn voor een deel niet accuraat en niet volledig.

algemene historische waarden en waarden vanuit de gebruikshistorie

- 'Boerderij Oude Wezeveld' is van algemeen historisch belang als voormalig koetshuis met aangebouwd bedrijfsgedeelte van landgoed Wezeveld. Het gebouw getuigt indirect van de ontwikkeling van het landgoed, dat reeds in de late Middeleeuwen wordt vermeld en begin achttiende eeuw in handen komt van de familie Van Hövell tot Westerflir.
- De in de voorgevel van het voormalige koetshuis herplaatste gevel- of wapenstein is van algemeen historisch belang vanwege de verwijzing naar de verbouwing of vernieuwing van Huis Wezeveld in 1726. Verder herinnert de gevelsteen aan de adellijke familie Van Hövell tot Westerflir die vanaf de achttiende eeuw tot ver in de twintigste eeuw eigenaar was van landgoed Het Wezeveld.
- Het bouwvolume van het huidige woongedeelte, de deels bewaard gebleven driedeling in een paardenstal, ruitstalling en dienstwoning met kelder en opkamer en de zolderluiken in de bewaard gebleven zoldervloer boven de voormalige paardenstal zijn van belang in het kader van de herkenbaarheid van het historische gebruik van het pand als koetshuis.
- Het historische gebruik van het bedrijfsgedeelte blijkt ondanks latere veranderingen nog duidelijk uit de hoofdvorm, gevelindeling, de driebeukige indeling van de ruimte met de gebintconstructie, de bewaard gebleven steekrij in de linker zijbeuk en het drijfwerk tegen de achtergevel van het voormalige koetshuis.

ensemblewaarden en stedenbouwkundige waarden

- De stedenbouwkundige/landschappelijke waarde van het voormalige koetshuis met bedrijfsgedeelte wordt bepaald door de ligging op landgoed Het Wezeveld en de situering binnen het omgrachte terrein waar tot 1870 tevens Huis Wezeveld stond.
- Het voormalige koetshuis met bedrijfsgedeelte (later boerderij) vormt een waardevol agrarisch-historisch ensemble met de steltenberg uit ca. 1916. Met name de relatief gaaf bewaarde voorgevel van de steltenberg is beeldbepalend en van belang voor de herkenbaarheid van het historische erf.

architectuurhistorische waarden

- De architectuurhistorische waarden van het gebouw zijn gelegen in het volume van een traditioneel vormgegeven, breed koetshuis met achtergelegen driebeukig bedrijfsgedeelte in traditioneel-ambachtelijke stijl.
- Met betrekking tot het interieur wordt de architectuurhistorische waarde vooral bepaald door de deels bewaard gebleven driedeling van het voormalige koetshuis en de ruimtelijke scheiding tussen dit bouwdeel met uitgebouwde ruitstalling en het achtergelegen driebeukige bedrijfsgedeelte.
- De huidige indeling van het woongedeelte, het voormalig koetshuis, is voor een groot deel tot stand gekomen na een ingrijpende verbouwing in 1931. Deze tijdslaag is voor wat betreft de indeling van het interieur en van de gevels dominant, maar is in materiële zin niet zeldzaam of bijzonder. De tot stand gekomen indeling is echter wel van belang voor de afleesbaarheid van de bouwgeschiedenis

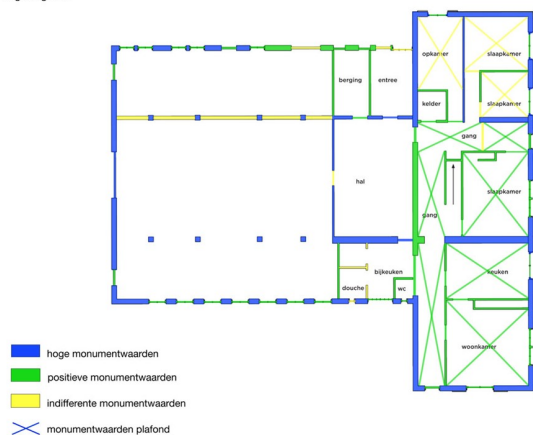
en vertegenwoordigt daarom een positieve monumentwaarde. Aanpassingen zijn hier denkbaar, maar om het verhaal van de verbouwing uit 1931 ook in de toekomst afleesbaar te houden, is het vanuit bouwhistorisch oogpunt niet wenselijk om deze tijdslaag in zijn geheel 'uit te gummen'.

bouwhistorische waarden

- De bouwhistorische waarden zijn met name gelegen in de oorspronkelijke constructieve opzet van het voormalige koetshuis uit de achttiende eeuw en het later aangebouwde bedrijfsgedeelte. Een hoge monumentwaarde wordt daarom toegekend aan de bewaard gebleven gevels, bouw- en scheidingsmuren, balklagen, kapconstructies, kelder en de gebintconstructie (inclusief steekrij) in het bedrijfsgedeelte. Bijzonder zijn de zeer gaaf bewaard gebleven deuren van de baander (inclusief hang- en sluitwerk), de opgeklampte deur in de scheidingsmuur op de zolder boven het woongedeelte en de gaaf bewaard gebleven zoldervloer van het koetshuis uit de bouwtijd.
- De diverse bouwsporen van dichtgezette gevelopeningen in de gevels van zowel het voormalige koetshuis als het bedrijfsgedeelte zijn van belang vanwege de afleesbaarheid van de bouwgeschiedenis.

WAARDERING

begane grond

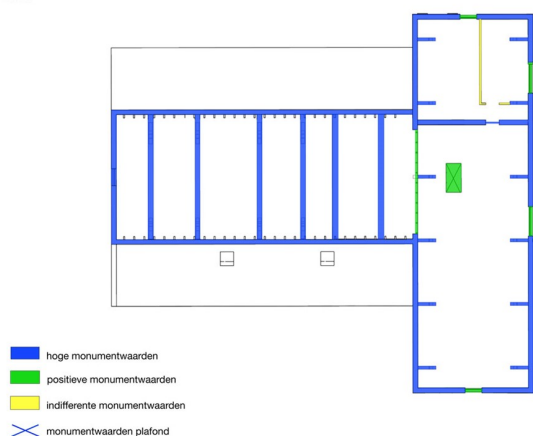

Afbeelding 1 van 2

Waarderingstekening van de begane grond van Oude Wezeveldseweg 18 in Twello. De ondergrond door TMOJ is op enkele punten onvolledig en niet conform de huidige situatie.

WAARDERING

zolder

Afbeelding 2 van 2

Waarderingstekening van de zolder van Oude Wezeveldseweg 18 in Twello. De ondergrond door TMOJ is op enkele punten onvolledig en niet conform de huidige situatie.

Downloads

Bijlagen

Klik hieronder op de titel van een PDF of afbeelding om deze te bekijken/downloaden.

- [20200317-opmeting-tmoj.pdf](#)
- [Faserings- en waarderingstekeningen](#)

Colofon

Oude Wezeveldseweg 18 in Twello

bouwhistorische verkenning

ARCX-rapport 0984

x, y coördinaten: x 201.960, y 473.130

monumentennummer: 38094

©ARCX monumentenzorg en cultuurhistorie, 25 maart 2021

Onderzoek

ARCX, monumentenzorg en cultuurhistorie

Bergstraat 41

6981DB Doesburg

www.arcx.nl

+31(0)313 650190

i.s.m. Belfort Bureau voor Cultuurhistorie en Monumenten, Doetinchem

Opdrachtgever

Mw.T. van Voorden en dhr. A. Meijer

Veldwerk en rapportage

Peter Boer en Jacco Vromen

ARCX aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.